

Referendumcommissie Katwijk

Aan de voorzitter en leden van de gemeenteraad van Katwijk
cc Aan de leden van het College van Burgemeester en Wethouders
cc. Team Referendum

Leiden, 1 mei 2024

Onderwerp: toelichting op advies communicatie & campagne

Besten,

De Referendumcommissie Katwijk (verder: de commissie) heeft zich in haar vergadering van 30 april 2024 gebogen over de door Team Referendum (dd. 25 april 2024) gestelde vragen naar aanleiding van ons eerdere advies (dd. 16 april 2024) met betrekking tot de 'Campagne en communicatie inzake het referendum op 6 juni'. De commissie stelt het nadrukkelijk op prijs dat Team Referendum gebruik maakt van de door de commissie in voornoemd advies geboden ruimte voor extra toelichting en nadere informatie.

Tevens spreekt, meer in het algemeen, de commissie nogmaals haar waardering uit voor de betrokkenheid en zorgvuldigheid waarmee de gemeente Katwijk middels met name Team Referendum tracht het referendumproces te faciliteren en begeleiden, in het bijzonder waar het communicatie en voorlichting in de campagneperiode betreft. De commissie ziet de aanvullende vragen als een manifestatie van het verlangen in dezen de grootst mogelijke zorgvuldigheid te betrachten.

Onderstaand geeft de commissie beknopt antwoord op de voornoemde aanvullende vragen A-F van de kant van Team Referendum. Omdat naar de indruk van de commissie vraag C wellicht de onderliggende vraag is van ook andere vragen, gaan we ten eerste kort in op deze vraag, waarvan het antwoord de overige antwoorden mede kleuren zal.

Vraag C: *Betekent de laatst aangehaalde zin ["Voor de commissie is vooral een rol weggelegd in die gevallen dat twijfel bestaat over de grenzen van zorgvuldigheid en objectieve informatie, in welke geval de commissie om advies kan worden gevraagd"] dat als het team referendum toch de opdracht krijgt om een tekst te publiceren over het onderwerp van het referendum (informatie die inwoners nodig hebben om een mening op te kunnen baseren (uitspraak c)) en dan twijfelt over de neutraliteit van het concept, de referendumcommissie desgevraagd bereid is voorafgaand aan de publicatie aan het team advies te geven over eventuele benodigde aanpassingen om een neutrale tekst te verkrijgen?*

De commissie heeft, gezien de toedeling van taken in de Referendumverordening, een voorname rol waar het gaat om de gemeentelijke communicatie en voorlichting. Deze rol is echter primair die van toezichthouder, en in die zin in essentie reactief; de commissie beoogt op basis van haar adviserende en controlerende rol niet zelf initiatieven te ondernemen als het gaat om communicatie, voorlichting of campagne. De commissie wenst niet proactief te zijn als het gaat om de communicatie van gemeentewege, maar is bereid en acht zich in staat om, zeker als daar van de kant van de gemeente behoefte aan bestaat, mee te kijken en te denken in reactie op voorgenomen gemeentelijke communicatie.

Concreet betekent dat, dat de commissie bereid is om voorafgaand aan publicatie advies te geven en eventuele aanpassingen in teksten of andere media-uitingen te suggereren om te komen tot een zo neutraal mogelijke communicatie van de kant van de gemeente. De commissie past daarbij overigens enige terughoudendheid, te meer omdat het vertrouwen bestaat dat de gemeentelijke (communicatie)professionals zich bewust zijn van het belang van evenwichtige, zo objectief mogelijke informatie over het referendumproces.

Vraag A: *In andere gemeenten is van gemeentewege toelichtende informatie over de inhoud voor het publiek opgesteld en verspreid door de gemeente, bijvoorbeeld in een referendumkrant of een flyer (zie bijgevoegde voorbeeld uit Haarlem). Wat is de reden dat het advies van de commissie afwijkt van wat elders gebruikelijk is?*

De commissie is bekend met het verschijnsel referendumkrant. In de regel, zoals ook in het momenteel lopende Amsterdamse referendumproces, gaat het daarbij om een 'krant' (van slechts enkele pagina's: 4) waarin voor- en tegenstanders van het aan een referendum onderworpen voorstel de ruimte krijgen hun positie in te nemen en uiteen te zetten, waarnaast andere pagina's zich richten op (objectieve) procesinformatie. De inzet van een referendumkrant is aldus het bijna letterlijk bieden van een gelijk speelveld of podium aan betrokken partijen. Merk op dat het hier een model betreft dat mogelijk is, maar waarvoor Katwijk niet heeft gekozen, en ten aanzien waarvan de commissie ook geen uitgesproken oordeel heeft. Het bijgevoegde voorbeeld van Haarlem herkent de commissie niet als iets wat 'elders gebruikelijk' zou zijn. Het betreft hier bijvoorbeeld een flyer die weliswaar in concept aan de Haarlemse referendumcommissie is voorgelegd, waarna met de zeer kritische opmerkingen van die commissie slechts in beperkte mate rekening is gehouden. Naar de mening van de Referendumcommissie Katwijk betreft het hier wellicht geen navolgenswaardige *best practice*.

Vraag B: *Kan de commissie nog nader duiden hoe de commissie het "toezicht op de correcte uitvoering van deze verordening en een eerlijk verloop van het referendum" (artikel 5 lid 2) invult? Wat betekenen de begrippen "proactief", "reactief" en "reservecircuit" uit de eerste aangehaalde zin in dit verband?*

De commissie meent met haar antwoord op vraag C ook deze vraag te hebben beantwoord. De commissie wenst op verzoek en dus reactief mee te denken en te adviseren aangaande gemeentelijke communicatie, en is reservecircuit in die zin dat in geval van twijfel of aarzeling aan de kant van de gemeente een beroep op haar gedaan kan worden.

Vraag D betreft de volgende passage in het advies van de commissie: "wethouders en raadsleden kunnen en mogen zich op gelijke voet met burgers mengen in de communicatie en campagne, als daarbij de randen van het voor allen gelijke speelveld maar niet worden overschreden. [...] Als burger kan en mag uiteraard eenieder gebruik maken van de voor allen beschikbare ruimte voor maatschappelijke discussie [...]". **Vraag D** luidt: *Betekent de aanduiding "Als burger" een advies van de commissie aan wethouders en raadsleden om bij bijdragen inzake het referendum hun functie buiten de orde te stellen en hun opvattingen als persoonlijke meningen van een burger te presenteren?*

De commissie hecht gedurende het referendumproces aan een zo gelijk mogelijk speelveld voor alle betrokkenen, voor voorstanders en tegenstanders van het voorstel dat onderwerp van referendum is. Dat stuurt op terughoudendheid van met name het college/de wethouders, die zich in houding en gedrag voortdurend dienen te realiseren dat in een

referendum, als vorm van directe democratie, het perspectief van de 'gewone' burger centraal staat. Eerst en vooral is die burger aan zet, niet de instituties of actoren die in de representatieve democratie een bestuurlijk leidende rol spelen. Waar van volksvertegenwoordigers allicht ook in een referendumproces een actieve rol te verwachten is, geldt voor met name de leden van het college van B&W de eis van uiterste terughoudendheid. Niet alleen omdat het college als één geheel dient te opereren, maar ook omdat makkelijk bij de burger althans de indruk kan ontstaan dat het volle bestuurlijke gewicht van het college wordt ingezet om de uitkomst van het referendum in een bepaalde richting te duwen. Dit laat onverlet dat een wethouder tegelijkertijd recht heeft op persoonlijke beleidsopvattingen, die in sommige gevallen ook wel bij de burgers bekend (kunnen) zijn. Maar als wethouder wordt men nu eenmaal niet geacht de politieke verschillen met standpunten van andere wethouders te benadrukken. Dat brengt al met al met zich mee dat zowel het college als geheel, als de individuele leden ervan, een wijze terughoudendheid aan de dag dienen te leggen.

Vraag E: *De notitie beschrijft de gebruikelijke activiteiten van de newsroom, niet meer en niet minder. Als de newsroom in het geheel geen reacties geeft op onjuistheden over het referendum, is de inzet van de newsroom beperkter dan gewoonlijk. Is dat ook de strekking van het advies?*

In het verlengde van het vorige antwoord kan het inderdaad zo zijn, dat de zogeheten *newsroom* gedurende het referendumproces een andere (dat wil zeggen: minder actieve) rol speelt dan gebruikelijk. Het referendumproces is anders dan gebruikelijke, bekende vormen van burgerparticipatie en democratische besluitvorming, en dat anders-zijn heeft onder meer gevolg voor de inzet van de *newsroom*, die in gebruikelijke vorm tijdens het huidige referendumproces door de commissie wordt ontraden.

Vraag F: *Graag een nadere toelichting op het concrete gevolg van de genoemde terughoudende rol. Welke taken ziet de commissie voor zich als het gaat om klachten, en welke juist niet?*

Conform de onder C geschetste positie en in lijn met wat eerder in ons advies is verwoord, ziet de commissie voor zichzelf een bescheiden, althans terughoudende rol als het gaat om klachten. Uiteraard staat het burgers vrij om, mochten zij grove onvolkomenheden in het referendumproces of vergaande onbetamelijkheden in de campagne menen te signaleren, dit te melden bij de commissie. De commissie zal dan naar bevind van zaken handelen en oordelen, maar acht het niet goed mogelijk of doenlijk om hier en nu reeds concreet aan te geven wat zulks precies kan of zal betekenen.

In de hoop u op deze wijze voldoende nader te hebben geïnformeerd, en uiteraard bereid tot verdere toelichting of overleg,
hoogachtend,

Referendumcommissie Katwijk,

J.J.M. van Holsteijn
voorzitter

F.J. Schreuder
Secretaris